

Werkkledij en persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM)

SCOPE

Onder de categorie werkkledij en persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM), behoren alle soorten kledij en toebehoren voor het uitoefenen van een beroep; van textielwaren en schoenen tot beschermingsproducten zoals maskers, schorten, handschoenen, hoofddeksels, brillen.

Relevante CPV-codes: 181XXXXX-X / 3314XXXX-X

RISICO'S

MENSENRECHTEN: HOOG RISICO

In de textiel-, leder- en latexindustrie bestaan ernstige risico's op het vlak van veiligheid en gezondheid, zoals blootstelling aan chemische stoffen (bv. bleekmiddelen) en gebrekkige veiligheidsinfrastructuur (bv. brandveiligheid, tekort aan beschermingsmateriaal). In verschillende productielanden (bv. India, Bangladesh, Pakistan, Albanië) is er vaak sprake van lage lonen, lange werkdagen, discriminatie van vrouwen en migranten, schendingen op het vlak van de vrijheid van vereniging, en in sommige gevallen ook kinderarbeid, dwangarbeid en uitbuiting. Ook op het niveau van lokale gemeenschappen kunnen negatieve impacten ontstaan. Zo kunnen chemische producten en verf, gebruikt in het productieproces terecht komen in rivieren en grondwater, wat de gezondheid van de lokale bevolking in gevaar brengt. Daarnaast wordt voor de productie van textiel (katoen) en leder ook veel water verbruikt, wat een negatieve impact kan hebben op de toegang tot waterbronnen voor lokale gemeenschappen. Bij de winning van grondstoffen zijn er ook risico's op het schending van eigendomsrechten.

MILIEU: HOOG RISICO

De textielindustrie heeft inderdaad een aanzienlijke impact op het milieu en het klimaat. Deze industrie is energie-intensief en vereist grote hoeveelheden water en chemische producten tijdens de productieprocessen van textiel, leer en latex. Een van de grootste zorgen is het gebruik van synthetische materialen zoals plastic in kleding. Deze materialen kunnen microplastics afgeven, vooral tijdens het wassen, wat leidt tot vervuiling van de oceanen. Deze microplastics kunnen via waterbronnen in de voedselketen terecht komen. Daarnaast wordt in sommige kledingsoorten PFAS (per- en polyfluoralkylstoffen) gevonden, wat zorgwekkend is vanwege de schadelijke effecten op de gezondheid en het milieu. De textielindustrie draagt ook bij aan de afvalproblematiek, aangezien een groot deel van de geproduceerde kleding uiteindelijk op stortplaatsen terechtkomt. Dit geldt ook voor persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM), die vaak na enkele keren gebruik worden weggegooid. Bovendien veroorzaakt het productieproces zelf aanzienlijke hoeveelheden afval in de producerende landen, waarbij

afvalstromen vaak niet adequaat worden beheerd. Dit leidt tot vervuiling van rivieren en bodems, wat weer een negatieve impact heeft op de biodiversiteit. De totale wereldwijde uitstoot van de textielindustrie is vergelijkbaar met de gecombineerde uitstoot van Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk.

MARKTMATURITEIT

CIRCULARITEIT: MIDDELHOOG

- **Textiel** dat als werkkledij wordt gebruikt, wordt vaak al veelvuldig en intensief gedragen, wat positief is vanuit een circulair perspectief. Er zijn initiatieven om end-of-life werkkledij te recyclen, maar dat blijkt voorlopig zelden haalbaar zonder te vervallen in 'downcycling'. De personalisatie van werkkledij, zoals het aanbrengen van logo's, vormt bijvoorbeeld een significante uitdaging voor recycling. Mogelijke oplossingen hiervoor zijn het gebruik van klittenband of specifieke garens voor logo's, hoewel deze toepassingen nog beperkt zijn. Een ander belangrijk, maar onderbelicht aspect is het repareren en verlengen van de levensduur van werkkledij, wat een essentieel onderdeel is van de circulaire economie. Bij de keuze van grondstoffen is er voor natuurlijke vezels de optie om biologische of organische materialen te gebruiken, terwijl synthetische garens deels van gerecyclede PET-flessen kunnen komen.
- De **schoenenindustrie** experimenteert met de terugname van oude schoenen en het gebruik van (deels) gerecycleerde materialen. De inspanningen blijven voorlopig beperkt tot één recyclagecyclus. Initiatieven zoals de Circular Footwear Alliance richten zich op het verbeteren van de recyclage van werk- en veiligheidsschoeisel en de bijbehorende retourlogistiek. Deze projecten bevinden zich echter nog in een pilootfase, met een beperkt aandeel van gerecycleerde grondstoffen en een beperkte marktpenetratie.
- De ontwikkeling van circulaire benaderingen voor **PBM** is nog niet volledig op gang gekomen. Er zijn grote verschillen in de mogelijkheden voor recycling en hergebruik per type PBM, met meer opties voor producten zoals handschoenen en schoenen. Hergebruik, reparatie of recycling van PBM's staat voorlopig laag op de agenda van beleidsmakers en de bedrijfswereld gezien de complexiteit van de materialen en de strikte eisen op het gebied van veiligheid en hygiëne. Deze sector staat voor technische en operationele uitdagingen om een meer circulaire benadering te realiseren.

SOCIALE ECONOMIE: MIDDELHOOG

Maatwerkbedrijven kunnen een rol spelen in de productie van meer courante werkkledij en PBM maar er zijn weinig voorbeelden te vinden van organisaties die deze producten aanbieden. De initiatieven lijken zich voorlopig te beperken tot het borduren van logo's op werkkledij en herstelwerken.

DUURZAME TOELEVERINGSKETENS: HOOG

De laatste jaren is er een toenemende druk vanuit de Europese Unie, OESO en de VN op bedrijven en aankopers om alerter te zijn voor mensenrechten- en milieurisico's in de textielketen. De uitdagingen zijn dan ook erg groot, en de snelheid waarmee de markt zich aanpast aan deze maatschappelijke verwachtingen verloopt zeer ongelijk. In tegenstelling tot de kledingsector is er minder beleidsaandacht voor zowel sociale- als milieurisico's dan bij PBM materialen, wat zich ook vertaalt in minder ondersteunende initiatieven, instrumenten, en concrete aankoopcriteria. Een beknopte analyse van de sterktes en uitdagingen van deze benaderingen komt later aan bod.

- **Individuele bedrijven** beschikken steeds vaker over een beleid inzake verantwoord ondernemen of duurzaam aankopen. Steeds meer bedrijven beschikken ook over een gedragscode voor leveranciers.
- Bedrijven doen ook steeds vaker beroep op digitale platformen. Hoewel **digitale platformen**, als als Ecovadis, Prewave, Assent, Moody's en Integrity Next proberen te beantwoorden aan een reële nood in de markt, worden ze vaak gekenmerkt door een gebrek aan transparantie, en gaan ze gepaard met een reële kost.
- Naast individuele acties zien we ook steeds meer actie op sectorniveau. **ILO better Work** is een samenwerking tussen de Internationale Arbeidsorganisatie en de International Finance Corporation (IFC) met als doel om alle stakeholders binnen de kleding- en schoenindustrie samen te brengen en de werkomstandigheden binnen de sector te verbeteren. Het programma doet onder meer onafhankelijke monitoring van de werkomstandigheden bij de aangesloten leveranciers, met aandacht voor transparantie en capaciteitsopbouw. Overheden, merken en retailers, werkgevers, werknemers en vakbonden zijn betrokken. ILO Better Work is actief in dertien landen en omvat wereldwijd 5-6 procent van alle arbeiders in de kleding- en textielsector. Onafhankelijk onderzoek toont aan dat het initiatief leidt tot merkbare verbeteringen in de werkomstandigheden, zoals hogere lonen, minder lange werktijden, minder gender discriminatie. Het **Workers' Right International Accord** (het vroegere Bangladesh Akkoord), is een bindende overeenkomst tussen kledingmerken, retailers en vakbonden om veilige werkomstandigheden in kledingsfabrieken te garanderen in Bangladesh en Pakistan. Transparantie, onafhankelijke inspecties en de verantwoordelijkheid van merken staan centraal in het akkoord, dat ook tastbare veranderingen kan voorleggen op de werkvloer. **Fair Wear Foundation** is een multistakeholderinitiatief dat merken, productiebedrijven, arbeiders, vakbonden en NGO's uit de sector samenbrengt. Fair Wear Foundation beoogt hogere vertegenwoordiging van arbeiders in de textielsector, met betere mechanismen die hen ondersteunen als hun rechten geschonden worden. Het initiatief begeleidt, beoordeelt en stimuleert merken bij de implementatie van de OESO-richtlijnen voor human rights due diligence. Deelnemende merken worden op regelmatige basis gecontroleerd op de werkomstandigheden, lonen, werktijden en het recht op vereniging. **Partnership for Sustainable Textiles** is een Duits multistakeholderinitiatief met deelnemers uit het bedrijfsleven, de politiek en het maatschappelijk middenveld, met als doel om sociale, ecologische en economische verbeteringen te bereiken in de ganse toeleveringsketen van textiel. In de lederindustrie is de **Leather Working Group** een multistakeholderinitiatief met deelnemers doorheen de hele supply chain (merken, retailers, industry suppliers, NGOs, product manufacturers) en omvat alle industrieën waar leder wordt gebruikt. De Leather Working Group heeft als doel om o.a. transparantie doorheen de waardeketen te verhogen en het promoten van een erkend certificatiesysteem.
- Binnen de textielsector bestaan er verschillende keurmerken, die al dan niet deel uitmaken van een multistakeholderinitiatief. De **Global Organic Textile Standard (GOTS)** is wereldwijd een toonaangevende textielstandaard voor het verwerken van biologische vezels. Het omvat ecologische en sociale criteria die worden afgetoetst door een onafhankelijke certificering doorheen de hele toeleveringsketen. De **OEKO-TEX** is een certificeringssysteem dat zich toelegt op het testen van textielproducten op schadelijke stoffen. Het certificeringssysteem streeft naar het waarborgen van de gezondheid van consumenten en het verminderen van de milieu-impact van textielproducten. Het **EU Ecolabel** voor kledij en schoenen richt zich voornamelijk op milieu-aspecten maar heeft ook aandacht voor arbeidsomstandigheden en mensenrechten. Concreet stelt het keurmerk eisen met betrekking

tot de hele productieketen, van de productie van grondstoffen waar voornamelijk milieu-eisen opgelegd worden (biologische en gerecycleerde vezels, energieverbruik en gebruik schadelijke stoffen), tot de verwerking van stoffen tot kleding waar er aandacht is voor sociale aspecten (kinderen dwangarbeid, recht op vereniging, werkuren, minimumloon, gezondheid en veiligheid). De **Recycled Claim Standard** (RCS 100) stelt eisen aan de hoeveelheid gerecycleerd materiaal dat gebruikt werd bij het produceren van kledij. De RCS 100 eist een minimum van 95% gerecycleerde grondstoffen. Verder spitst de standaard zich niet toe op milieu of sociale criteria. **Fairtrade Textile Production Standard** stelt zowel milieu- als sociale eisen tijdens de verwerking van grondstoffen en het produceren van kleding. De eisen op het vlak van milieu omvatten onder meer het uitsluiten van schadelijke stoffen, regelgeving over afvalwater alsook energieverbruik. Verder dient er een milieubeleid opgesteld te zijn en geïmplementeerd te worden. Wat sociale eisen betreft, beschouwt de **Fairtrade standaard** dezelfde aspecten als het EU Ecolabel, maar stelt eisen met betrekking tot en leefbaar loon in plaats van een minimumloon. Een ander voorbeeld is de **Sustainable Leather Foundation** dat de naleving en prestaties van bedrijven in de ledersector beoordeelt op basis van milieu-, sociale en bestuur aspecten. De milieu en sociale eisen zijn gelijkaardig aan die van de andere keurmerken. De eisen op het vlak van governance omvatten onder andere dierenwelzijn, traceerbaarheid en beheer van chemische stoffen. **Forest Stewardship Council** certificeert bedrijven waarvan de hout of hout-gebaseerde producten afkomstig zijn verantwoordelijk en duurzaam beheerde bossen. Dit keurmerk beoordeelt dus ook latexproducten, waarvan rubber de voornaamste grondstof is. Latex wordt veel gebruikt bij het produceren PBM zoals handschoenen. Enkele van de bovenstaande sectorinitiatieven, verstrekken ook een certificering (bijvoorbeeld Fair Wear Foundation en Leather Working Group). **Cradle to Cradle Products Innovation Institute** biedt certificering aan producten die voldoen aan vijf criteria om een duurzaam ontwerp- en productieproces te bekomen: 1) veiligheid van materialen en grondstoffen voor mens en milieu 2) mogelijkheid tot recyclen van gebruikte materialen of biologische afbreekbaarheid 3) gebruik van hernieuwbare energie tijdens productieproces 4) duurzaam waterbeheer waarbij geen schadelijke stoffen worden geloosd en waterverbruik efficiënt is 5) het productieproces heeft aandacht voor sociale rechtvaardigheid zoals verantwoorde arbeidsomstandigheden.

VERDUURZAMING VAN HET AANKOOPBELEID

Deze sectie stelt een aantal pistes voor om te komen tot een duurzamere aankooppraktijk. Deze lijst is niet exhaustief. Bij de selectiecriteria, technische specificaties, gunningscriteria en uitvoeringsvoorwaarden beperken we ons tot een aantal (courante) voorbeelden. Voor bijkomende inspiratie kunnen we u verwijzen naar de [EU Green Public Procurement Criteria voor textielproducten en -diensten](#) en naar de Nederlandse [MVI-criteriatool](#).

CIRCULAIR BEHEER VAN TEXTIEL

Het recyclen van werkkledij is nog niet ver ontwikkeld. De belangrijkste stap blijft daarom om werkkledij zo lang mogelijk te gebruiken. Bij de aankoop van nieuwe kledij genieten, vanuit een circulair perspectief, niet-synthetische materialen de voorkeur op synthetisch materialen, zowel voor de levensduur als het milieu.

- Elis heeft [een gids](#) opgesteld voor het circulaire beheer van werkkledij binnen organisaties.
- Ook OVAM stelde [een gelijkaardige gids](#) samen toegespitst op eco-designrichtlijnen.

- Vlaanderen circulair bundelde onder andere ook circulaire tips op [deze pagina](#).

GEBRUIK VAN CERTIFICATEN EN KEURMERKEN

Keurmerken en labels kunnen geïntegreerd worden in eisen, of kunnen als bewijs dienen dat voldaan wordt aan bepaalde eisen. Dit kan op voorwaarde dat andere, gelijkwaardige keurmerken en bewijsmiddelen worden aanvaard, en dat de keurmerkeisen betrekking hebben op criteria die verband houden met het voorwerp van de opdracht. Verwijzingen naar keurmerken en labels kunnen zowel opgenomen worden in de technische specificaties als in de gunningscriteria en de uitvoeringsvoorwaarden (voor de levering van de producten). Een selectie van keurmerken kan hieronder gevonden worden (een meer uitgebreide lijst is beschikbaar op [keurmerkenwijzer overzicht](#)).

- The Global Organic Textile Standard (GOTS)
- OEKO-TEX
- EU Ecolabel
- Recycled Claim Standard (RCS 100)
- Fairtrade Textile Production Standard
- Sustainable Leather Foundation
- Forest Stewardship Council
- Cradle to Cradle Certified

De kwaliteit en effectiviteit van keurmerken en labels is een onderwerp van debat. Studies wijzen op grote kwaliteitsverschillen tussen verschillende initiatieven, en geven aan dat veelal bijkomende acties nodig zijn om risico's te beperken, zeker bij de monitoring van mensenrechten (zie ook box in het begin van de sectie 'Mensenrechten: een slimme mix van criteria en clausules').

Gecertificeerde producten

- **Als technische specificatie:** De aangeleverde producten dienen op het moment van levering cumulatief te voldoen aan de eisen van één of meerdere keurmerken [zie lijst keurmerken].
- **Als gunningscriterium:** Offertes die producten omvatten die voldoen aan de eisen van één of meerdere keurmerken [zie lijst keurmerken] worden hoger gewaardeerd. De leverancier wordt geacht om een volledige lijst aan te leveren van de gecertificeerde producten die ze van plan zijn om te leveren als onderdeel van het contract.
- **Als uitvoeringsvoorwaarde:** De aangeleverde producten dienen op het moment van levering, of binnen de zes maanden na de levering, cumulatief te voldoen aan de eisen van één of meerdere keurmerken [zie lijst keurmerken].

MILIEU: SELECTIECRITERIA

Selectiecriteria hebben geen betrekking op de inhoud van de offerte, maar op de geschiktheid van (eventuele) inschrijvers om de opdracht uit te voeren. Selectiecriteria kunnen niet enkel betrekking hebben op de economische en financiële draagkracht van de inschrijver, maar ook op hun technische en beroepsbekwaamheid. Hiertoe behoren ook de mogelijkheid om criteria te stellen inzake milieumanagementsystemen, maar bijvoorbeeld ook inzake systemen voor het beheer van de toeleveringsketen (en daaraan gerelateerde traceersystemen).

Procedures en managementsystemen voor oorsprong vezels en beheer chemische stoffen (bron: EU GPP Criteria & MVI-criteriatool)

De inschrijver moet aantonen over welke hulpbronnen, expertise, gedocumenteerde procedures en managementsystemen hij beschikt om de volgende aspecten van het product en zijn toeleveringsketen aan te pakken:

- **Oorsprong van de textielvezel:** systemen voor het traceren van de oorsprong, samenstelling en productiesystemen van natuurlijke en synthetische vezels waarvoor milieucriteria van toepassing zijn. Dit omvat transactiegegevens waarmee de oorsprong gecontroleerd en getraceerd kan worden van de grondstoffen die gebruikt worden voor de productie en verwerking van garen en ongebleekte stof.

Hiervoor kunnen eventueel certificaten van derden met betrekking tot oorsprong en traceerbaarheid worden gebruikt.

- *Beheer van chemische stoffen: de invoering van een beperkte lijst met chemicaliën, met inbegrip van communicatie van de lijst aan kleur-, druk- en afwerkingsvestigingen, monitoring van de conformiteit van de productievestigingen en monitoring van de conformiteit van de eindproducten, met inbegrip van het testen in laboratoria. Verder zullen ook vereist zijn: controleurs voor bezoeken aan vestigingen, regelingen voor de conformiteit van de textielproducten en laboratoria voor het testen van de producten die in overeenstemming met internationale normen (bv. ISO 17025, ISO 17065, ISO 19011 of gelijkwaardig) erkend zijn*

Mogelijke bewijsmiddelen:

- *De inschrijver beschrijft de systemen en capaciteiten waarover hij beschikt voor het monitoren en controleren van de oorsprong van de textielvezels en het beheer van de chemische stoffen. Daarenboven moet hij de documentatie-, audit- en analysesystemen beschrijven die gebruikt worden voor het monitoren van de conformiteit van de leveranciers en het eindproduct. De aankoopmethodes en de expertise die gebruikt worden voor het beheren van de conformiteit moeten worden bevestigd.*
- *De inschrijver geeft relevante voorbeelden uit voorgaande contracten voor de levering van textielproducten om aan te tonen hoe bovenstaande twee aspecten beheerd en gecontroleerd zijn.*

Milieumanagementsystemen

De inschrijver beschikt over een milieumanagementsysteem waarin ten minste de volgende onderwerpen zijn geregeld:

- *milieubeleidsuitgangspunten van de organisatie;*
- *concrete maatregelen die de onderneming heeft getroffen of gaat treffen om de milieubelasting van de bedrijfsprocessen die verband houden met de uitvoering van de opdracht te verminderen of te voorkomen;*
- *hoe milieuaspecten van de organisatie worden gemonitord en geherwaardeerd als basis voor continue verbetering;*
- *hoe aandacht wordt besteed aan de bewustwording en de competentie van medewerker(s) en toeleverancier(s) ten aanzien van het omgaan met de voor deze opdracht relevante milieuaspecten;*
- *hoe de naleving van de op de geldende milieuwetgeving gewaarborgd.*

Mogelijke bewijsmiddelen:

- *ISO 14001-certificaat, EMAS-certificaat, of een gelijkwaardig certificaat;*
- *verklaring dat milieuzorg die een structureel onderdeel uitmaakt van de bedrijfsvoering die minstens bovenstaande punten omschrijft, opgesteld door een onafhankelijke auditor of (geaccrediteerde) certificatie-instelling met aantoonbare kennis van zaken;*
- *of gelijkwaardig.*

MILIEU: TECHNISCHE SPECIFICATIES

Onder technische specificaties worden kenmerken of eigenschappen beschreven waaraan het product of de dienst dient te voldoen. Bij technische specificaties kan gebruik gemaakt worden van normen of keurmerken, hetzij voor de specificaties, of als bewijs dat aan die specificaties voldaan is.

Europese criteria voor organische productie van katoenvezels

Minimaal 60% van de inhoud van de katoenen goederen die worden gebruikt om het contract moet

- *Biologisch geteeld zijn volgens de vereisten van Verordening (EG) nr. 834/2007, het Amerikaanse National Organic Programme (NOP) of gelijkwaardige wettelijke verplichtingen van handelspartners van de EU of de VS. partners van de EU of*
- *Geteeld zijn volgens de principes zoals gedefinieerd door het Geïntegreerd plaagdierbeheerprogramma van de Organisatie (FAO) of EU-richtlijn 2009/128/EG*

Of als de aanbestedende dienst de groei van de markt voor biologisch katoen en/of een tekort vaststelt in de levering van gecertificeerde biologische katoen, kan niet-gecertificeerde of overgangskatoen worden toegestaan.

Als de aanbestedende dienst biologische etikettering voor de gebruikte producten, dan mag het biologische katoen dat gebruikt wordt om aan de eisen te voldoen niet gemengd worden met genetisch gemodificeerd katoen. Bewijs kan gevraagd worden als andere bronnen van katoen die in het product of de producten gebruikt worden, verkregen zijn uit landen waar het gebruik van GG-katoen is goedgekeurd.

Mogelijke bewijsmiddelen:

- De katoenoorsprong en -inhoud van de goederen zal worden geverifieerd bij levering door middel van een certificeringssysteem van een derde partij voor IPM of biologische katoenproductie, samen met gedocumenteerde transactiegegevens waarmee de katoeninhoud van individuele goederen of partijen goederen kan worden geverifieerd en getraceerd tot aan het punt van certificering. Dit omvat geldige certificering voor biologische of IPM-productie evenals documentatie van transacties die de aankoop van de geclaimde katoeninhoud en traceerbaarheid bieden.*
- Indien relevant zal er op verzoek een screeningtest worden uitgevoerd om te controleren of het katoen niet genetisch gemodificeerd is als conventioneel en IPM-katoen gemengd worden met biologisch katoen.*

Limietwaarden voor schadelijke stoffen volgens OEKO-TEX 100 label worden niet overschreden (bron: MVI-criteriatool)

De hoeveelheden schadelijke stoffen in de te leveren bedrijfskleding overschrijden niet de limietwaarden zoals opgenomen in het OEKO-TEX Standard 100 label.

Toelichting voor de aankoop organisatie:

- De instelling die de limietwaarden heeft bepaald scherp sommige van deze waarden jaarlijks aan. Het OEKO-TEX Standaard 100 label wordt toegekend voor een periode van 12 maanden, ongeacht de wijzigingen die tussentijds in de limietwaarden optreden.*

Een aankoop organisatie dient gelijkwaardige keurmerken te aanvaarden die bewijzen dat het geleverde aan gelijkwaardige keurmerkeisen voldoet. Een aankoop organisatie dient andere geschikte bewijsmiddelen te aanvaarden indien de ondernemer aantoont:

- dat hij het specifiek gevraagde keurmerk niet heeft kunnen behalen binnen de gestelde tijd om redenen die hem niet kunnen worden aangerekend, en*
- dat de geleverde producten voldoen aan de specifiek gestelde eisen in het criterium.*

Mogelijke bewijsmiddelen:

- recent toegekend OEKO-TEX Standaard 100 certificaat, of gelijkwaardig certificaat of gelijkwaardig.*

MILIEU: GUNNINGSCRITERIA

Gunningscriteria kunnen gebruikt worden om innovatie op het vlak van duurzaamheid aan te moedigen. De wetgeving inzake overheidsopdrachten biedt heel wat opportuniteiten om naast prijs ook kwaliteitscriteria (waaronder duurzaamheid) mee te nemen bij de gunning. Een belangrijke voorwaarde is dat gunningscriteria steeds gelinkt moeten zijn met het voorwerp van de opdracht.

Mogelijkheid tot herbruikbaarheid en recycling verpakkingen wordt hoger gewaardeerd (bron: MVI-criteriatool)

De inschrijver dient aan te geven:

- welk percentage van de verpakking geschikt is voor hergebruik;*
- welk percentage van de verpakking geschikt is voor recycling;*
- welk systeem in werking is om de verpakking te hergebruiken (denk bijvoorbeeld aan een poolsysteem of statiegeldsysteem);*
- welk systeem in werking is om de verpakking goed te recyclen;*

- of multilayers en samengestelde verpakkingen worden gebruikt;
- of kunststoffen 'lager tarief', volgens de definitie van het afvalfonds worden gebruikt.

Naarmate de inschrijver zorg draagt voor betere mogelijkheid tot hergebruik of recycling van de verpakking wordt dit deel van de inschrijving hoger gewaardeerd. Hergebruik en meervoudig gebruik wordt hoger gewaardeerd dan recycling. De inschrijver kan een hogere waardering verdienen door:

- Hoogste waardering: verpakkingen te gebruiken die geschikt zijn voor hergebruik;
- Gemiddelde waardering: verpakkingen te gebruiken geschikt zijn voor recycling, het gebruik van multilayers, en samengestelde verpakkingen te vermijden en zoveel mogelijk gebruik te maken van kunststoffen 'lager tarief', volgens de definitie van het afvalfonds.

Waterzuivering bij leerproductie wordt hoger gewaardeerd (bron: MVI-criteriatool)

Indien de inschrijver kan aantonen dat het bij het looiproces gebruikte water niet ongezuiverd terugkeert in een ecosysteem wordt dit onderdeel hoger gewaardeerd.

Mogelijke bewijsmiddelen:

- Documentatie over de herkomst van het leer, zowel productieland(en) als productiefaciliteit(en) van alle aangeboden artikelen inclusief omschrijving van de methode van waterzuivering en/of hergebruik;
- of gelijkwaardig.

Polyester recycling (bron: EU GPP criteria)

Punten zullen worden toegekend aan inschrijvers die kunnen aantonen:

- dat het ontwerp van het uiteindelijke textielproduct het gemak van scheiding van polyester stoffen aan het einde van de levensduur van het product vergemakkelijkt;
- de verstrekking van een vrijwillige retourroute voor het textielproduct, zodat de aanbestedende dienst polyesterstoffen kan retourneren om te worden gerecycled of hergebruikt. Verificatie: De inschrijver moet na gunning:
- details verstrekken van de ontwerpmaatregelen en kenmerken die het gemak van stofscheiding voor recycling vergemakkelijken, en/of;
- details verstrekken van de retourregelingen en een schriftelijke toezegging die zich in de tijd uitstrekt om het einde van de levensduur van de producten te dekken.

Samenwerkingen met de sociale economie

Naarmate de inschrijver kan aantonen dat hij samenwerkingen opzet met bedrijven uit de sociale economie of zelf inspanningen levert inzake opleiding of socio-professionele inschakeling van laaggeschoolde werkzoekenden, leerlingen, stagiairs of cursisten, personen met een fysieke en/of mentale handicap of personen die het slachtoffer zijn van discriminatie, dan wordt dit hoger gewaardeerd

Beter ontwerp voor circulariteit wordt hoger gewaardeerd (bron: MVI Criteria Tool)

Toepasbaar op: bedrijfskledij

De inschrijver moet per categorie aangeven welk massapercentage van de levering is ontworpen voor circulariteit, dat wil zeggen: geschikt om na gebruik door de consument (post-consumer inputstroom) als grondstof te dienen voor producten die vallen in één van de volgende categorieën:

- A1 Gerecycled post-consumer textielproduct
- A2 Geherfabriceerd post-consumer textielproduct
- A3 Gerepareerd post-consumer textielproduct
- A4 Hergebruikt post-consumer textielproduct

Naarmate een hoger deel van het eindproduct is ontworpen voor circulariteit, wordt dit onderdeel van de inschrijving hoger gewaardeerd, volgens de volgende factoren per categorie: [x].

Het kenmerk 'ontworpen voor circulariteit' mag alleen worden gebruikt als bekend is hoe de materialen zullen worden ingezameld om in een volgende cyclus terecht te komen. Daarnaast moet er ook garantie

zijn dat de circulaire strategie die van toepassing is, wordt uitgevoerd. Zowel het inzamelen als het toepassen van de circulaire strategie moet contractueel vastliggen.

MENSENRECHTEN: EEN SLIMME MIX VAN CRITERIA EN CLAUSULES

Van vrijwillige standaarden naar een procesgerichte aanpak

In deze fiche worden verschillende instrumenten besproken om aan de slag te gaan met mensenrechten. Tot op heden was de standaardpraktijk het gebruik van vrijwillige standaarden, gecontroleerd via sociale audits, en al dan niet gekoppeld aan een certificaat. Deze vrijwillige aanpak wordt steeds vaker bekritiseerd, en we zien een evolutie richting een procesgerichte aanpak gebaseerd op 'due diligence': een set van processen waarover bedrijven dienen te beschikken om risico's voor mensenrechten (en milieu) te identificeren en in te perken. De due diligence aanpak wordt sterk gepromoot vanuit internationale organisaties, zoals de VN, IAO en OESO, en onderscheidt zich van klassieke keurmerken op minstens drie manieren: (1) aandacht voor continue verbetering met prioritisering op basis van de ernst en waarschijnlijkheid van eventuele risico's; (2) de aandacht voor andere informatiebronnen, naast sociale audits; en (3) de focus op de aankooppraktijk zelf (overdreven prijsdruk of andere onredelijke voorwaarden). De rol van aanbestedende overheden dient erin te bestaan om een meer procesgerichte due diligence aanpak bij leveranciers te stimuleren, of zelfs te eisen.

Hieronder wordt deze procesgerichte aanpak vertaald naar een aantal concrete criteria en clausules. Vrijwillige standaarden en keurmerken kunnen eventueel een rol spelen in deze aanpak, mits ze compatibel zijn met een procesgerichte benadering die gericht is op continue verbetering.

De wetgeving bevat verschillende mogelijkheden om aan de slag te gaan met mensenrechten, zowel via selectie- en gunningscriteria, als via uitvoeringsvoorwaarden. Momenteel worden deze opportuniteiten onvoldoende benut, en waar dit wel het geval is wordt vaak eenzijdig ingezet op uitvoeringsvoorwaarden. Uitvoeringsvoorwaarden hebben als voordeel dat de competitie vóór gunning niet onnodig beperkt wordt, en dat de markt en de overheid de kans krijgen om "al doende te leren". Nadelen zijn dat ze bestaande inspanningen in de markt niet of slechts beperkt honoreren; dat ze weinig nut hebben bij contracten van korte termijn of voor eenmalige levering; en dat ze capaciteit vergen om de naleving van voorwaarden te controleren tijdens de uitvoeringsfase. Het is daarom aangewezen om voor mensenrechten, waar mogelijk, gebruik te maken van een combinatie van uitvoeringsvoorwaarden en selectie- of gunningscriteria.

Bij het bepalen van de juiste aanpak dient rekening gehouden te worden met de maturiteit van de markt inzake mensenrechten. Doorgaans ligt deze maturiteit hoger bij fabrikanten van consumententextiel dan bij fabrikanten van werkkledij, schoenen, en (met name) PBM. Hieronder wordt een set van criteria en voorwaarden geformuleerd voor **twee scenario's**: een scenario met een lage of onbekende marktmaturiteit, en een scenario met een hogere marktmaturiteit. De criteria en voorwaarden zijn deels gebaseerd op een criteriaset die ontwikkeld werd voor de aankoop van ICT.

Scenario 1: Lage of onbekende maturiteit

Gunningscriteria	
<i>De inschrijver kan aantonen dat hij een begrip heeft van risico's op negatieve gevolgen voor de mensenrechten doorheen de waardeketen van de aan te leveren producten.</i>	De inschrijver levert een kort (max 2 pagina's) schriftelijk verslag aan waarin ten minste drie concrete risico's omschreven worden. Desgewenst kan hierbij verwezen worden naar bestaande rapportering (bv. op de bedrijfswebsite of in het duurzaamheidsverslag).
<i>De inschrijver kan transparantie verschaffen over de toeleveringsketen van de aan te leveren producten.</i>	De inschrijver levert een lijst aan met de namen en adressen van de productiesites van de aan te leveren producten. Indien deze lijst op dit moment nog niet beschikbaar is, kunnen deze punten alsnog toegekend worden indien de inschrijver kan beschrijven hoe hij deze lijst zal samenstellen, hoe de nodige informatie verzameld zal worden, en wanneer de lijst afgewerkt zal zijn (basisscore). De lijst dient ten

	<p>laatste zes maanden na de start van het contract beschikbaar gesteld te worden aan de aanbestedende overheid.</p> <p>Bijkomende punten kunnen worden toegekend indien de inschrijver informatie verschafft over de herkomst van grondstoffen (bv. katoen of leer). Indien deze lijst nog niet beschikbaar is, kunnen deze punten alsnog toegekend worden indien de inschrijver kan beschrijven hoe hij deze lijst zal samenstellen, hoe de nodige informatie verzameld zal worden, en wanneer de lijst afgewerkt zal zijn. De lijst dient ten laatste zes maanden na de start van het contract beschikbaar gesteld te worden aan de aanbestedende overheid.</p>
Uitvoeringsvoorwaarden	
<p><i>Uiterlijk X maanden na gunning (en in ieder geval voor de levering van de goederen) toont de opdrachtnemer aan dat hij een begrip heeft van negatieve gevolgen voor de mensenrechten doorheen de waardeketen van de aan te leveren producten.</i></p>	<p>Kort (max 1 pagina) schriftelijk verslag waarin ten minste drie concrete risico's omschreven worden. Desgewenst kan hierbij verwezen worden naar bestaande rapportering (bv. op de bedrijfswebsite of in een duurzaamheidsverslag). Deze uitvoeringsvoorwaarde komt te vervallen indien reeds voldaan werd aan gunningscriterium (1).</p>
<p><i>Uiterlijk X maanden na gunning stelt de opdrachtnemer een schriftelijk plan van aanpak op waarin ten minste twee acties worden beschreven om de geïdentificeerde risico's te beperken.</i></p>	<p>Mogelijke acties (deze lijst is niet exhaustief)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Dialoog over mensenrechten met leveranciers of andere externe stakeholders (bv. vakbond, NGO, onderzoeksinstituut). De inschrijver levert bewijs aan dat deze dialoog effectief heeft plaatsgevonden, bv. door middel van een verslag; ✓ Uitwerken en uitsturen van een gedragscode voor leveranciers (supplier code of conduct); ✓ Het (laten) uitvoeren van sociale audits bij leveranciers; ✓ Het gebruik van digitale platformen om de duurzaamheidsprestatie van leveranciers te monitoren; ✓ Opleidingen voor werknemers of leveranciers op het vlak van mensenrechten, due diligence, of sociaal verantwoord aankopen; ✓ Certificatie van producten op basis van een standaard die aandacht heeft voor mensenrechten; ✓ Lidmaatschap van sector- of multi-stakeholderinitiatieven die aandacht besteden aan duurzame; ✓ Het uitvoeren van correctieve actie wanneer wantoestanden op gebied van mensen- en arbeidsrechten in de toevoerketen worden vastgesteld tijdens de uitvoering van de opdracht.
<p><i>Uiterlijk X maanden na gunning rapporteert de opdrachtnemer éénmalig over de vorderingen die geboekt zijn bij het implementeren van de acties in het plan van aanpak.</i></p>	<p>Rapportering neemt de vorm aan van een schriftelijke verklaring, en er kan verwezen worden naar bestaande rapportering (bv. in een duurzaamheidsverslag of op de bedrijfswebsite). Desgewenst kan de opdrachtgever aan de opdrachtnemer vragen om de rapportering mondeling toe te lichten.</p>

Scenario 2: Hoge(re) markt maturiteit

Selectiecriteria	
<p><i>De inschrijver levert een analyse aan van negatieve gevolgen voor de mensenrechten doorheen de waardeketen van de aan te leveren producten.</i></p>	<p>Risicoanalyse omvat ten minste (1) Een omschrijving van het proces van de risicoanalyse; (2) Een lijst met geconsulteerde bronnen; en (3) Een omschrijving van ten minste drie risico's op het vlak van mensenrechten.</p>

<p>De inschrijver kan transparantie verschaffen over de toeleveringsketen van de aan te leveren producten.</p>	<p>De inschrijver levert een lijst aan met de namen en adressen van de productiesites van de aan te leveren producten. Indien deze lijst niet beschikbaar is op het moment van inschrijving, dient de inschrijver te omschrijven hoe hij deze lijst zal samengesteld worden, en wanneer hij afgewerkt zal zijn. De lijst dient ten laatste zes maanden na de start van het contract beschikbaar gesteld te worden aan de aanbestedende overheid.</p>
<p>Gunningscriteria</p>	
<p>De inschrijver kan aantonen dat reeds één of meerdere acties ondernomen worden om risico's op negatieve gevolgen voor de mensenrechten doorheen de waardeketen van de aan te leveren producten te beperken of te corrigeren.</p>	<p>Mogelijke acties: zie 'Basis - Uitvoeringsvoorwaarde (2)'</p> <p>Bijkomende punten worden toegekend indien de inschrijver kan aantonen dat bij deze acties wordt samengewerkt met relevante externe stakeholders, zoals NGO's, vakbonden, of onderzoeksinstituten. Mogelijke bewijsmiddelen zijn lidmaatschap van een relevant sector- of multi-stakeholderinitiatief, of bewijs van bilaterale of multilaterale engagementen met externe stakeholders (bv. rapporten, communicatie, auditresultaten).</p>
<p>De inschrijver kan transparantie verschaffen over de grondstoffen die gebruikt worden in de aan te leveren producten.</p>	<p>De inschrijver kan informatie verschaffen over de herkomst van grondstoffen (bv. katoen of leder) die gebruikt worden in de aan te leveren producten. Indien deze lijst op dit moment nog niet beschikbaar is, kunnen deze punten alsnog toegekend worden indien de inschrijver kan beschrijven hoe hij deze lijst zal samenstellen, hoe de nodige informatie verzameld zal worden, en wanneer de lijst afgewerkt zal zijn. De lijst dient ten laatste zes maanden na de start van het contract beschikbaar gesteld te worden aan de aanbestedende overheid.</p>
<p>Uitvoeringsvoorwaarden</p>	
<p>Uiterlijk X maanden na gunning wordt de opdrachtnemer geacht om een schriftelijk plan van aanpak aan te leveren waarin ten minste twee acties worden omschreven om de geïdentificeerde risico's te beperken of te corrigeren.</p>	<p>Indien de inschrijver reeds voldaan heeft aan bovenstaand gunningscriterium, zal de opdrachtgever met de inschrijver in dialoog gaan om bijkomende acties vast te stellen.</p>
<p>Uiterlijk X maanden na gunning rapporteert de inschrijver een eerste keer over de vorderingen die geboekt zijn bij de implementatie van het plan van aanpak. Vervolgens rapporteert de inschrijver op jaarlijkse basis, en maakt hij deze rapportage publiek beschikbaar, bv. door plaatsing op de website.</p>	<p>Rapportering neemt de vorm aan van een schriftelijke verklaring, en er kan verwezen worden naar bestaande rapportering (bv. in een duurzaamheidsverslag of op de bedrijfswebsite). Desgewenst kan de opdrachtgever aan de opdrachtnemer vragen om de rapportering mondeling toe te lichten.</p>

TUSSENTIJDSE RAPPORTERING EN KPI'S

De aanbestedende overheid benadrukt dat de in de offerte vermelde inspanningen m.b.t. milieu en sociale aspecten inspanningen zal vragen van de inschrijver, maar tevens de inschrijver in een economisch voordeel zal plaatsen t.a.v. andere inschrijvers. Deze in de offerte vermelde inspanningen dienen ook in de praktijk omgezet te worden tijdens de uitvoering van de opdracht. De inschrijver zal zich daarom bereid verklaren om alle onderstaande kritieke prestatie-indicatoren (KPI's) gebaseerd op milieu

en sociale aspecten [verder te omschrijven] jaarlijks met de aanbestedende overheid te bespreken en zo nodig te voorzien van correctieve actie.

Voorbeelden:

- **Herbruikbare en gerecycleerde verpakkingen:** Percentage van de aangeleverde verpakkingen die geschikt zijn voor hergebruik en recyclage
- Inzet van **milieuzorgsystemen** zoals vermeld in de offerte
- Naleving van de levering van producten die beantwoorden aan de **eisen van keurmerken** zoals vermeld in offerte
- **Sociale economie:** samenwerking met de sociale economie zoals voorzien in de offerte
- **Ontwerp voor circulariteit** zoals voorzien in de offerte
- Opvolging van de **mensenrechtenproblematiek** zoals voorzien in bestek en offerte

BIJKOMENDE INFORMATIE

- MVI-criteriatool van de Nederlandse overheid: <https://www.mvicriteria.nl/nl>
- Belgische federale gids voor duurzame aankopen: <https://www.gidsvoorduurzameaankopen.be/nl/>
- Europese criteria voor groene overheidsopdrachten: https://green-business.ec.europa.eu/green-public-procurement/gpp-criteria-and-requirements_en
- ICLEI sustainable procurement platform: <https://sustainable-procurement.org/resource-centre/>
- Convenant duurzame kleding en textiel: <https://www.imvoconvenanten.nl/nl/kleding-en-textiel>
- Ethical trading Initiative: <https://www.ethicaltrade.org/>